

Mūzeja gariņš stāsta

44. Garā garu rinda

Rindu es pirmoreiz redzēju pirms septiņiem gadiem. Tā bija fotogrāfija, laikam jau slepus fotografēta caur kokiem no augšas. Cilvēki, drīzāk cilvēku ēnas, nesot savu rocību kā bēgli. Fotogrāfija kustējās, un tā radās iespaids, ka rinda, vienmēr tie paši, kustas, kustas uz priekšu uz kaut kurieni, bet uz kurieni? Un tad sapratu – tie jau sen bija cilvēku gari.

Tie nebija bēgli. Tie bija cilvēki ceļā uz savu kapu Rumbulas mežā, kur 1941. gada 30. novembrī un 8 decembrī SS ģenerāļa Frīdriha Jekelna vadībā noslepkavoja ap 25 000 Rīgas geto iedzīvotāju – Latvijas žīdus, kā pilsoņus dēvēja neatkarības laikā, ebrejus, kā padomju okupācijā. Vienalga, viņi bija mūsējie. Savu rocību nesot, viņi nezina vai zināja, ka tā viņiem vairs nebūs vajadzīga, ka arī viņu ziemas drēbes viņiem nebūs vajadzīgas, ka pēc pāris stundām viņi būs gari. Gari, kuņģi ne tikai spokosies neskaidrajā fotogrāfijā, bet arvien vairāk atgādinās sevi mūsu apziņā.

Tā bija pēdējā izstāde, ko 2011. gadā vēl vecajā ēkā bija veidojis vēsturnieks Uldis Neiburgs kopā ar mākslinieku Ģirtu Boronovski. Tā bija otra daļa Latvijas traģēdijas 1941. gadā. Pārāk ilgi nacistu izraisīto holokaustu, ap 70 000 mūsu pilsoņu slepkavību. mūsu apziņā bija aizēnojusi mūsu pašu, latviešu, lielā traģēdija togad un visos tālākajos gados. Mūsu pašu bojā gājušie tūkstoši un viņu gari to turpina atgādināt; To aizēnojusi nacistu propaganda par žīdiem boļševikiem, čekistiem, mūsu slepkavām. Mūsu pilsoņi, mūsu kaimiņi, ar kuriem tik ilgi bijām dzīvojuši blakus, ja ne kopā? Bet varbūt tomēr arī, ka togad divu absolūtu ļaunumu priekšā arī mūsu tautā sagrītojās priekšstati par labo, ļauno, atļauto, neatļauto, cilvēcīgo, necilvēcīgo, kas ļāva darīt to, ko savā valstī nekad nebūtu darījuši – ne tikai Arāja komandā, ne tikai citu izpētīto un zināmo holokausta izpildītāju vidē.

Kā gan citādi saprast kaut vai vienu gadījumu, ko aprakstījusi Elza Losāne savā video liecībā, kas glabājas Mūzeja Audiovizuālajā krātuvē? Noklausījos. Tai "laikā, kad žīdus šāva," tā stāstīja. Vestiena, 1941. gads. Vietējā žīdu veikalniece dēļ, kuņģis mācās vijoles spēli, un vietējais dzērājs, kuņģam "maksāja ar pudelēm." Neatklājas, vai viņam bija kāds amats, bet tā liekas, jo viņam bija ierocis. Vai kāds viņam bija pavēlētājs? Iespējams, jo līdzīgi notikumi zināmi citur. Kādā dienā viņš, streipuļojot, dzinis jaunekli uz Madonas pusi ar sapieņa lāpstīņu rokā, izsmējis, licis kaut ko dziedāt, aizvedis nost no ceļa, pavēlētājs rakt bedri un – nošāvis. Puiši krūmos to visu redzējuši un izstāstījuši. Nošauto kāds pēc tam apracis. Man klausoties likās: zināja, bet atklāti runāt nevarēja un vēl ilgi bija jāklusē, līdz aizmirsās ...

Šovakar – ir taču 30. novembris – pie Brīvības pieminekļa aizdegies simtiem svečīšu. Šī mūsu ilgi piemirsto līdzcīvēku, mūsu valstij piederīgo pieminēšana sākās tikai pirms pāris gadiem. Arī es tur būšu un satikšu to cilvēku garus, kuri man nāca pretī kustīgajā fotogrāfijā. Zinu – viņi tur būs. Būs arī Vestienas jaunekļa un daudzu citu gari. Man liekas, būs arī

mūsējo gari, jo viņi saprot – sāpes vieno. Un svecītes vienos arī mūs, apzinoties lielo tukšumu, ko mūsu zemē, tautā un valstī atstājušas svešās naidīgās varas. Rindai jābeidzas.

Atbalstiet Latvijas Okupācijas muzeja darbu, Latvijas upurus pieminot !

Latvijā. "Latvijas Okupācijas muzeja biedrība", Reģ. nr. 40008018848, AS "SEB banka", SWIFT: UNLALV2X , Konta Nr.: LV67UNLA0002400700517

ASV. Čeki rakstāmi OMFA (ja vajag, ar ziedojuma mērķa norādi) un sūtāmi Ilzei Resnis, 10930 Nollwood Drive, Chardon, OH 44024. Ziedotāji saņem kvītis nodokļu atlaidēm.

Kanādā. Čeki rakstāmi LRDF (Latvian Relief and Development Fund) ar atzīmi "Okupācijas mūsejam" (ja vajag, arī ar mērķa norādi) un sūtāmi: Dagnija Staško, 16 Elterwater Ave, Nepean, ON K2H5J2. Ziedotāji saņem kvītis nodokļu atlaidēm.

Australijā. Čeki rakstāmi (pievienojot mērķa norādi) un sūtāmi mūseja pārstāvei: Ināra Graudiņa, 141 Darley Road, Randwick, NSW 2031.

Lielbritānijā. Čeki rakstāmi (ja vajag, ar mērķa norādi) un sūtāmi mūseja pārstāvei: Inese A. Smith, 36 Fairmount Drive, Loughborough, LE11 3JR vai (ar mērķa norādi) "Latvian Educational Foundation", Catthorpe Manor, Catthorpe, Leicestershire LE17 6DF.

Ar ziedojumu nodrošināts publicitātes projekts